

DoeMee-onderzoek Energiebesparingsplicht 2024

Vergelijking resultaten van zes gemeenten met landelijke benchmark

De landelijke Vereniging van Rekenkamers (VvR) heeft onderzoek laten uitvoeren naar toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht en op de informatieplicht energiebesparing, een zogeheten DoeMee-onderzoek. De uitkomsten van dit DoeMee-onderzoek bieden inzicht in de manier waarop gemeenten, provincies en omgevingsdiensten toezicht en handhaving op deze plichten hebben georganiseerd en wat de resultaten hiervan zijn. Voor gemeenten en provincies is dit relevant, omdat adequaat toezicht en handhaving kunnen bijdragen aan het behalen van hun eigen duurzaamheidsdoelstellingen.

De energiebesparingsplicht en informatieplicht energiebesparing in het kort

Om de uitkomsten van het onderzoek goed te kunnen duiden, is inzicht in de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing nodig. Deze plichten houden het volgende in:

- **Energiebesparingsplicht:** bedrijven en instellingen die jaarlijks meer dan 50.000 kWh stroom of 25.000 m³ aardgas gebruiken, zijn verplicht energiebesparende maatregelen te nemen. Het gaat hierbij specifiek om investeringen die zij binnen vijf jaar kunnen terugverdienen.
- **Informatieplicht energiebesparing:** bedrijven en instellingen zijn verplicht eens in de vier jaar actief informatie te verstrekken aan hun omgevingsdienst over de energiebesparende maatregelen die zij hebben genomen. De Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) beheert het digitale loket waarmee bedrijven dit aan hun omgevingsdienst laten weten.

Het is de omgevingsdienst die het toezicht op de energiebesparingsplicht en de informatieplicht energiebesparing uitvoert in opdracht van het bevoegd gezag (gemeenten en provincies).

Het onderzoek is uitgevoerd door het onderzoeksbureau Ecorys.

Aan het onderzoek hebben 111 gemeenten, 12 provincies en 28 omgevingsdiensten meegewerkt.

Van de negen gemeenten die bij de Rekenkamer Vallei en Veluwerand aangesloten zijn, deden zes gemeenten mee: Barneveld, Bunschoten, Nijkerk, Scherpenzeel, Woudenberg en Zeewolde. Aan het onderzoek hebben ook de omgevingsdiensten meegewerkt. De omgevingsdiensten die voor gemeenten uit ons werkgebied hebben meegewerkt, zijn:

- Omgevingsdienst de Vallei (OddV), namens Barneveld, Nijkerk en Scherpenzeel
- Omgevingsdienst Flevoland, Gooi en Vechtstreek (OFGV), namens Zeewolde
- Regionale Uitvoeringsdienst Utrecht (RUD), namens Bunschoten en Woudenberg

Voor elke gemeente heeft het onderzoeksbureau een factsheet opgesteld met daarin de resultaten van het onderzoek voor de betreffende gemeente.

De Rekenkamer Vallei en Veluwerand heeft de resultaten van de zes gemeenten met elkaar vergeleken. De zes gemeenten zijn in veel opzichten verschillend, bijvoorbeeld qua inwonertal en gemeentelijke organisatie. Onderstaande schema's zijn bedoeld om een indruk te geven van hoe andere gemeenten omgaan met de energiebesparingsplicht. Ook hebben we de resultaten van onze gemeenten vergeleken met de benchmark over alle gemeenten die aan het onderzoek deelnamen.

De vergelijking gaat over vier thema's:

1. Rollen en taken van de gemeente en omgevingsdienst
2. Opdrachtformulering en -uitvoering
3. Sturing door de gemeente
4. Informatievoorziening door omgevingsdienst aan gemeente

Conclusies voor de zes gemeenten

De rekenkamer trekt de volgende conclusies op basis van de vergelijking.

1. **De resultaten van de zes gemeenten verschillen niet wezenlijk met de landelijke benchmark.** Als bijvoorbeeld in de benchmark het merendeel van de gemeenten 'ja' geantwoord heeft op een vraag, dan zien we dat bij onze zes gemeenten ook.
2. **Alle zes gemeenten zijn zich bewust van hun taak en hebben een opdracht voor de omgevingsdienst geformuleerd** over de invulling van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht. Alle zes de gemeenten vinden dat de opdracht ook daadwerkelijk uitgevoerd wordt. De manier waarop de opdracht is vastgelegd verschilt. De gemeenten Nijkerk, Scherpenzeel en Zeewolde hebben gekozen voor een gemeenschappelijke regeling, de gemeenten Bunschoten en Woudenberg voor een dienstverleningsovereenkomst en de gemeente Barneveld legt de opdracht vast in een jaarlijks uitvoeringsplan. De gemeenten sturen via voortgangsrapportages en/of overleg met de omgevingsdienst.
3. **Er zijn enkele verschillen tussen de zes gemeenten als het gaat om monitoringsinformatie.** Gemeenten waarderen de monitoringsrapportages verschillend. De ene gemeente waardeert monitoringsrapportages positiever dan de andere gemeente. Daarnaast hebben niet alle gemeenten doelstellingen (kritieke prestatie indicatoren, KPI's) afgesproken met de omgevingsdienst waarover de omgevingsdienst monitorings- en verantwoordingsinformatie moet leveren. De gemeenten Barneveld, Nijkerk en Woudenberg hebben wel KPI's afgesproken, Bunschoten, Scherpenzeel en Zeewolde hebben die afspraken niet gemaakt.
4. **Vier van de zes gemeenten hebben met de omgevingsdienst afspraken over de monitorings- en verantwoordingsinformatie** over de energiebesparingsplicht. De gemeenten Bunschoten en Woudenberg hebben deze afspraken niet gemaakt. Barneveld, Nijkerk, Woudenberg en Zeewolde zijn (gedeeltelijk) tevreden over de geleverde informatie over *de uitvoering van toezicht en handhaving* op de energiebesparingsplicht; Bunschoten en Scherpenzeel zijn hierover niet tevreden.

Barneveld, Nijkerk en Zeewolde vinden dat de geleverde informatie voldoende inzicht geeft in *de bereikte resultaten* voor energiebesparing. Bunschoten en Scherpenzeel zijn daarover gedeeltelijk tevreden. Mogelijk is er een verband tussen deze minder positieve waardering en het feit dat deze gemeenten geen afspraken hebben gemaakt met de omgevingsdienst over de informatie die de omgevingsdienst zou moeten leveren.

Voor de gemeente Woudenberg is 2024 het eerste jaar dat de omgevingsdienst de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparings- en informatieplicht voor de gemeente doet. Vóór 2024 heeft de gemeente niet zelf dit toezicht uitgevoerd. De gemeente heeft aangegeven dat nog zal moeten blijken of de rapportages adequate informatie geven.

5. **De gemeenteraden hebben in de onderzochte periode weinig vragen gesteld** over de uitvoering van toezicht op de energiebesparingsplicht en de bereikte resultaten.

Vergelijkende schema's

1. Rollen en taken van de gemeente en omgevingsdienst

Zijn de rollen en taken van de gemeente en omgevingsdienst met betrekking tot het toezicht op de energiebesparings- en informatieplicht op dit moment helder?

De taakverdeling tussen gemeente en omgevingsdienst is in alle zes gemeenten helder. In de landelijke benchmark was dat bij 90% van de gemeenten ook het geval.

2. Opdrachtformulering en -uitvoering

Is er door uw gemeente/provincie een opdracht geformuleerd voor de omgevingsdienst over de invulling van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht?

Alle zes gemeenten hebben een opdracht voor de omgevingsdienst geformuleerd over de invulling van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht. In de landelijke benchmark had 70% van de gemeenten een opdracht geformuleerd.

De manier waarop de opdracht is vastgelegd verschilt. De gemeenten Nijkerk, Scherpenzeel en Zeewolde hebben gekozen voor een gemeenschappelijke regeling, de gemeenten Bunschoten en Woudenberg voor een dienstverleningsovereenkomst en de gemeente Barneveld legt de opdracht vast in een jaarlijks uitvoeringsplan.

Hoe is de opdracht voor de omgevingsdienst over de invulling van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht geformuleerd? (meerdere antwoorden mogelijk)

Gemeente	Hoe is de opdracht geformuleerd?
Barneveld	Er is via een jaarlijks uitvoeringsplan opdracht gegeven
Bunschoten	Er is via een dienstverleningsovereenkomst opdracht gegeven
Nijkerk	Er is een gemeenschappelijke regeling opgesteld (volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen)
Scherpenzeel	Er is een gemeenschappelijke regeling opgesteld (volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen)
Woudenberg	Er is via een dienstverleningsovereenkomst opdracht gegeven
Zeewolde	Er is een gemeenschappelijke regeling opgesteld (volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen)
Alle deelnemende gemeenten (n=78)	Er is een schriftelijke overeenkomst opgesteld: 4 Er is een gemeenschappelijke regeling opgesteld (volgens de Wet gemeenschappelijke regelingen): 14 De werkzaamheden zijn benoemd in een opdrachtformulier: 11 Dat weet ik niet: 4 Anders, namelijk...: 45* (opdracht uitgevoerd in jaarlijks uitvoerings- of werkprogramma)

3. Sturing door de gemeente

Welke actie(s) heeft uw gemeente/provincie richting de omgevingsdienst ondernomen om te sturen op de taak van de omgevingsdienst met betrekking tot toezicht en handhaving van de energiebesparings- en informatieplicht?

Gemeente	Acties om te sturen op toezicht en handhaving
Barneveld	Periodiek overleg over de voortgang
Bunschoten	Periodiek overleg over de voortgang
Nijkerk	Periodiek evaluatie van het werk uitvoeringsprogramma op basis voortgangsrapportages
Scherpenzeel	Periodiek evaluatie van het werk uitvoeringsprogramma op basis voortgangsrapportages
Woudenberg	Periodiek overleg over de voortgang
Zeewolde	Anders, namelijk: de provincie heeft het initiatief genomen voor een regionale aanpak
Alle deelnemende overheden (n=110)	Periodiek evaluatie van het werk uitvoeringsprogramma op basis voortgangsrapportages: 45 (41%) Periodiek overleg over de voortgang: 28 (25%) Geen actie: 16 (15%) Anders, namelijk...: 16 (15%) Dat weet ik niet: 5 (5%)

Is de opdracht op toezicht en handhaving van de energiebesparingsplicht aan de omgevingsdienst in de begroting van uw gemeente opgenomen?

Gemeente	Opdracht in begroting opgenomen?
Barneveld	Ja, als onderdeel van een programma in de begroting
Bunschoten	Ja, onder het overkoepelende thema 'omgevingsdiensten'
Nijkerk	Ja, de energiebesparingsplicht is als onderdeel van een programma benoemd in de begroting, onder het overkoepelende onderwerp 'omgevingsdiensten'
Scherpenzeel	Ja, door een bijdrage aan verbonden partijen
Woudenberg	Ja, onder het overkoepelende thema 'omgevingsdiensten'
Zeewolde	Ja, onder het overkoepelende thema milieu
Alle deelnemende overheden (n=111)	Ja: 86 (77%) Nee: 13 (12%) Dat weet ik niet: 12 (11%)

Het budget wordt vaak bepaald op basis van een inschatting van het aantal bedrijven dat aan de verplichtingen moet voldoen, wat vervolgens gecombineerd wordt met het geschatte aantal uren dat nodig is voor de controle per object en de prijs per controle (kengetallen per omgevingsdienst).

Wordt de opdracht in de praktijk ook uitgevoerd?

Alle zes de gemeenten zijn van mening dat de opdracht in de praktijk ook wordt uitgevoerd. In de landelijke benchmark gaf 92% van de gemeenten aan dat de opdracht wordt uitgevoerd.

Geeft uw gemeente/provincie zelf invulling aan toezicht en handhaving van de energiebesparings- en informatieplicht energiebesparing naast de taken die bij de omgevingsdienst zijn belegd sinds 1 juli 2023?

Alleen de gemeente Zeewolde geeft zelf ook invulling aan toezicht en handhaving; de overige vijf gemeenten doen dat niet. In de landelijke benchmark gaf 26% van de gemeenten aan zelf toezicht en handhaving uit te voeren en 68% gaf aan dat niet te doen; 5% gaf aan 'dat weet ik niet'.

4. Informatievoorziening door omgevingsdienst aan gemeente

Zijn er afspraken gemaakt tussen uw gemeente/provincie en de omgevingsdienst over de monitorings- en verantwoordingsinformatie met betrekking tot de energiebesparingsplicht?

Gemeente	Afspraken over monitorings- en verantwoordingsinformatie?
Barneveld	Ja, er zijn afspraken, maar die staan niet in de opdracht
Bunschoten	Nee
Nijkerk	Ja, er zijn afspraken, maar die staan niet in de opdracht
Scherpenzeel	Ja, er zijn afspraken, maar die staan niet in de opdracht
Woudenberg	Nee
Zeewolde	Ja, die hebben we in de opdracht vastgelegd
Alle deelnemende overheden (n=110)	Ja, die hebben we in de opdracht vastgelegd: 29 (26%) Ja, er zijn afspraken, maar die staan niet in de opdracht: 38 (35%) Nee, er zijn geen afspraken gemaakt: 27 (25%) Dat weet ik niet: 16 (15%)

Op welke wijze ontvangt uw gemeente/provincie informatie over de resultaten van de handhaving van de energiebesparingsplicht van de omgevingsdienst? (meerdere antwoorden mogelijk)

Gemeente	Hoe ontvangt u informatie?
Barneveld	Tussentijdse informele terugkoppeling
Bunschoten	Periodieke tussenrapportages
Nijkerk	Periodieke tussenrapportages, jaarlijkse eindrapportage, tussentijdse informele terugkoppeling en beantwoording van vragen wanneer noodzakelijk
Scherpenzeel	Periodieke tussenrapportages, jaarlijkse eindrapportage en beantwoording van vragen wanneer noodzakelijk
Woudenberg	Een jaarlijkse eindrapportage en een tussentijdse informele terugkoppeling
Zeewolde	Een jaarlijkse eindrapportage
Alle deelnemende gemeenten (n=122)	Een jaarlijkse eindrapportage: 59 Periodieke tussenrapportages: 54 Beantwoording van vragen wanneer noodzakelijk: 38 Tussentijdse informele terugkoppeling: 35 Anders, namelijk...: 19 Er wordt geen informatie aangeleverd: 4 Dat weet ik niet: 7

Geven de rapportages van de omgevingsdiensten adequate informatie aan de deelnemende gemeenten en provincies over de bereikte resultaten? Let op: het gaat hierover wat de energiebesparingsplicht oplevert (bijv. reductie CO2 en vermindering gas- en elektriciteitsverbruik)

Gemeente	Adequate informatie over bereikte resultaten?
Barneveld	Ja
Bunschoten	De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie
Nijkerk	Ja
Scherpenzeel	De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie
Woudenberg	Het jaar 2024 is het eerste jaar dat de omgevingsdienst de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparings- en informatieplicht voor de gemeente doet. Of de rapportages adequate informatie geven moet blijken uit de rapportage over dit jaar.
Zeewolde	Ja
Alle deelnemende overheden (n=108)	Ja, de rapportages leveren adequate informatie: 13 (12%) Nee, de rapportages leveren geen adequate informatie: 32 (30%) De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie: 26 (24%) Deze rapportages krijgt mijn organisatie niet: 15 (14%) Hier heb ik geen zicht op/ dat weet ik niet: 22 (20%)

Zijn er doelstellingen (KPI's) afgesproken met omgevingsdiensten over de monitorings- en verantwoordingsinformatie met betrekking tot de energiebesparingsplicht?

Gemeente	KPI's over verantwoordingsinformatie?
Barneveld	Ja
Bunschoten	Nee
Nijkerk	Ja
Scherpenzeel	Nee
Woudenberg	Ja
Zeewolde	Nee
Alle deelnemende overheden (n=67)	Ja: 31 (46%) Nee: 31 (46%) Dat weet ik niet: 5 (7%)

Geven de rapportages van de omgevingsdiensten aan de deelnemende gemeenten adequate informatie over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparings- en informatieplicht?

Gemeente	Adequate informatie over uitvoering toezicht en handhaving?
Barneveld	De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie
Bunschoten	Nee
Nijkerk	De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie
Scherpenzeel	Nee

Woudenberg	Ja
Zeewolde	De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie
Alle deelnemende overheden (n=109)	Ja, de rapportages leveren adequate informatie: 41 (38%) Nee, de rapportages leveren geen adequate informatie: 10 (9%) De rapportages leveren op sommige punten adequate informatie: 33 (30%) Deze rapportages krijgt mijn organisatie niet: 6 (6%) Hier heb ik geen zicht op/dat weet ik niet: 19 (17%)

Zijn er wel eens vragen/opmerkingen gekomen van de gemeenteraad over de uitvoering van toezicht en handhaving op de energiebesparingsplicht door de omgevingsdienst?

De gemeenten Bunschoten, Woudenberg en Zeewolde gaven aan dat er geen vragen over de uitvoering zijn gesteld. De gemeenten Nijkerk en Scherpenzeel hebben geantwoord dat daar wel vragen over zijn gesteld. Voor de gemeente Barneveld is het antwoord onbekend. In de landelijke benchmark gaf 60% aan dat er geen vragen zijn gesteld, 25% antwoordde dat er wel vragen zijn gesteld en 15% gaf aan dit niet te weten.

Zijn er wel eens vragen/opmerkingen gekomen van de gemeenteraad/Provinciale Staten over de bereikte resultaten (bijv. reductie CO2 en vermindering gas en elektriciteit) van de energiebesparingsplicht?

Vijf van de zes gemeenten hebben geantwoord dat er geen vragen zijn gekomen van de gemeenteraad. Het antwoord van Barneveld is onbekend. In de landelijke benchmark gaf 66% aan dat er weleens vragen zijn gekomen, 9% gaf aan dat er wel vragen zijn geweest en 25% van de gemeenten wist het niet.